

Latvijas Valsts vēstures arhīvs

Ķīna
Latvijas Valsts vēstures arhīva
dokumentos
1919–1940

Izstādes katalogs

Rīga 2002

**ĶĪNA LATVIJAS VALSTS VĒSTURES ARHĪVA DOKUMENTOS
1919–1940**

Katalogs

© Latvijas Valsts vēstures arhīvs

Sastādītājs: **Valters Ščerbinskis**

Autors sirsnīgi pateicas Latvijas Universitātes profesorei *dr. hab. Jeļenai Staburovai* par konsultācijām un Ķīnas Tautas Republikas ārlietu dienesta darbiniekam **Džao Javei** (*Zhao Yawei*) par atļauju izmantot viņa rakstu.

Rīga, 2002.

Dr. hab. Jeļena Staburova

Ķīna 20. gadsimta 20.–30. gados

Dokumenti, kas aplūkojami šajā izstādē, skar laikposmu no 1919. līdz 1940. gadam. Kāda bija iekšpolitiskā situācija Ķīnā šajā periodā?

1911.–1912. gada revolūcijas gaitā Ķīnā tika pasludināta republika un drīz pēc tam – likvidēta imperatora vara. Pozitīvajām izmaiņām, kuras atnesa revolūcija, nāca līdzī arī politiskā sadrumstalotība un nemitīgi iekšējie kari. Reālā politiskā un ekonomiskā vara koncentrējās atsevišķu militāro grupējumu rokās. Pekinas valdība skaitījās centrālās varas pārstāve, tā reprezentēja Ķīnu starptautiskajās attiecībās. Taču tās politiskais kurss bieži mainījās atkarībā no tā, kurš no ģenerāļiem kontrolēja Pekinu un tās apkaimi.

1917.–1919. gados Pekinu kontrolēja armija ar Duanu Cjižui priekšgalā. Viņa vadītā militārā kliķe tika dēvēta par Anhui grupējumu, jo tās locekļi galvenokārt nāca no Anhui provinces (Ķīnas dienvidaustrumu daļā). Ģenerālis Duan Cjižui, kurš ieņēma premjerministra amatu, aizliedza galvaspilsētā likumīgi ievēlētā parlamenta darbību, padzina prezidentu, par jauno prezidentu nozīmēja savu militāro sabiedroto – Fenu Guodžanu. Fena Guodžana armijā dienēja kareivji no galvaspilsētas provinces, tajā laikā sauktas par Džili. 1920.gadā kontroli par Pekinu pārņēma cits “Džili grupējums”, kuru vadīja ģenerālis Vu Peifu. 1921.-1922.gados Pekinas politiku noteica tā laika Fentiaņas provinces (Ķīnas ziemeļaustrumos) kara gubernators Džans Dzuoliņš (“Fentiaņas grupējums”). 1922.-1924.gados – atkal Vu Peifu. 1925.-1926.gados viņu nomaina cits Džili grupējuma militārists Fens Jousjans, kurš interesējās par sociālismu un atbalstīja kristietības popularizēšanu savās karadaļās. No 1926.gada Pekinai vēlreiz uzkundzējās Džans Dzuoliņš, šoreiz savienībā ar Vu Peifu.

Ķīnas dienvidos politiskie notikumi attīstījās savādāk. Aizliegtā parlamenta deputāti atteicās pakļauties ziemeļu ģenerāļa pavēlei un 1917. gadā

pārbrauca uz Guandžou (Kantona – tā dažos dokumentos) pilsētu. Tas bija iespējams tādēļ, ka viņus atbalstīja dienvidu militārists ģenerālis Čeņs Dzjunmins. Guandžou pilsētā parlaments ievēlēja Dienvidķīnas valdību ar izcilo revolucionāro politiķi Suņū Jatsenu priekšgalā. Viņš tika pasludināts par “Dienvidķīnas ģenerālisimusu”, pēc tam viņu ievēlēja arī par Ķīnas republikas ārkārtas prezidentu. Faktiski Ķīnā eksistēja divi varas centri – Pekinā un Guandžou. Tā 1922.gadā Čeņs Dzjunmins un Suņū Jatsens no sabiedrotajiem kļuva par pretiniekiem. 1923.g. Suņam Jatsenam uzticīgie karaspēki gūst uzvaru. Tomēr viņš saprot, ka bez ārējās palīdzības nevarēs noturēt varu, un vēl vairāk – nevarēs īstenot sen lolotos ziemeļu karagājiena plānus, lai apvienotu visu valsti.

Tā Suņū Jatsens izšķīrās par dienvidu valdības un savas partijas – Guomiņdana sadarbību ar Padomju Krieviju. 1925.gadā Suņū Jatsens nomira, bet līdz pat 1927.gadam viņa politiskie mantinieki turpināja cieši sadarboties ar Padomju Savienību. Šī sadarbība vainagojās ar diviem atšķirīgiem, bet Ķīnas attīstības perspektīvā vienādi svarīgiem rezultātiem: 1) dienvidu valdība pārcēlās uz centrālo Ķīnu, 2) jaunā Ķīnas Komunistiskā partija nostiprinājās Guomiņdana partijas paspārnē (tikai 1921.g. izveidotās Komunistiskās partijas iekļaušana Guomiņdana partijas darbībā bija viens no priekšnosacījumiem, kurus izvirzīja Padomju Krievija apmaiņā pret vispusējo palīdzību). Kaut gan ziemeļu karagājiens aprāvās pusceļā - Nankinas pilsētā, tomēr centrbēdzes tendences visumā izdevās apstādināt, un līdz 1937. g. Nankina paliek Ķīnas politiskais centrs.

20.–30. gados Ķīnas politisko dzīvi stipri ietekmēja pakāpeniskā Japānas ekspansija, kuras rezultātā 1931. gadā no Ķīnas tika atdalītas ziemeļaustrumu teritorijas jeb Mandžūrija. 1937. gadā Japāna bez kara pieteikuma sāka intensīvu karadarbību, lai pilnīgi pakļautu Ķīnu. Karš beidzās 1945.gadā.

Varētu teikt, ka Ķīnas vēsturē 1919.–1940. gadi bija raksturīgi kā republikas tapšanas laiks, kuru sarežģīja savstarpējās nesaskaņas un ārējā agresija.

Kā izriet no dokumentiem, latviešu diplomātiem Ķīnā pirms oficiālo kontaktu nodibināšanas ar Ķīnas valdību un pat arī pēc tam bija sašaurināts redzes loks: viņus pirmām kārtām interesēja divi Ķīnas reģioni, kur latviešu skaits bija lielāks, Mandžūrija un Šanhaja. Protams, koncentrēšanās uz latviešu kolonijas lietām kavēja ieraudzīt vai adekvāti interpretēt svarīgus procesus, kas risinājās Ķīnā. Viņu uzmanību nepiesaistīja 1919. g. 4. maija masu kustība, vērsta pret Ķīnas interešu neievērošanu Parīzes miera konferencē. Viņi nepamanīja 1924.–1925. g. milzīgos streikus. 20. gados cīnoties par Latvijas diplomātisko atzīšanu no oficiālās Ķīnas puses, viņi tajā pat laikā plānoja atbalstīt triju ziemeļaustrumu provinču separātismu, noslēdzot līgumu ar ģenerāli Džanu Dzuoliņu. Japānas ekspansiju Ķīnā latviešu diplomāti vērtēja nepamatoti lojāli. Tad, kad Japāna 1931. g. iekaroja Ķīnas ziemeļaustrumu teritorijas, kur nākamajā gadā izveidoja “neatkarīgu” Mandžūrijas valsti (Maņdžougo), latviešu diplomāti nopietni apsprieda šīs Japānas marionešu valsts atzīšanas iespēju. No šāda, pret centrālo Ķīnas valdību tik nedraudzīga soļa paglāba vienīgi vēlēšanās rīkoties saskaņā ar Tautu Savienības lēmumiem. Latviešu diplomātu darbību neatvieglāja arī tas, ka Ķīnas centrālajai valdībai 20.-30. gados trūka politiskās gribas veidot starpvalstu attiecības ar toreiz Ķīnā tik maz vēl zināmo Latviju. Pēc vairāku gadu sagatavošanas darba Latvijas un Ķīnas diplomātiskās attiecības tika izveidotas 1936.gadā jūnijā. Līdz 1940.g. sūtniecības tā arī netika atvērtas.

Izmantotā literatūra:

1. Новейшая история Китая. 1917-1927. – Москва, 1983.
2. *Li Jinxiu*. Zhongguo jindai zhengzhi zhidu shigan. - B.v.: Qiushi chubanshe, 1988.
3. *Staburova, Jeļena*. Ķīnas Tautas Republika ar un bez Dena Sjaopina. – Rīgā, 1997.

Valters Ščerbinskis

Ķīna Latvijas Valsts vēstures arhīva materiālos

Plašajās dokumentu kolekcijās par Latvijas sakariem ar dažādām pasaules valstīm Latvijas Valsts vēstures arhīva fondos atrodams salīdzinoši liels skaits dokumentu, kuri sniedz informāciju par Latvijas attiecībām ar Ķīnu un latviešu diasporu šajā valstī 20. gadsimta 20. un 30. gados. Šo dokumentu apjomu pēc izcelsmes var iedalīt trīs lielākās grupās. Pirmā aptver diplomātiska rakstura dokumentus – saraksti starp Latvijas diplomātiskajām pārstāvniecībām, Latvijas Ārlietu ministriju, citām Latvijas iestādēm par attieksmi pret Ķīnu noteiktu vēsturisku notikumu laikā, kā arī dažāda rakstura sakariem ar Ķīnu. Viens no pirmajiem dokumentiem, kurš apliecina abu valstu attiecību pastāvēšanu oficiālā līmenī, ir Ķīnas valdības nota par Latvijas neatkarības *de iure* atzīšanu 1923. gada 16. augustā. Turpmākajos gados starp abām valstīm attiecības risinājās ar Ķīnas sūtņu Londonā un Berlīnē starpniecību. Savstarpējo oficiālo kontaktu tomēr bija ļoti maz. Diplomātisko pārstāvniecību otrā valstī nebija ne dz Ķīnai, ne dz Latvijai. Ķīna Latvijas ārlietu resora uzmanības lokā nonāca 30. gadu sākumā, kad Japānas agresijas rezultātā Ziemeļķīnā izveidojās Maņdžougo valsts. Arhīvā ir saglabājusies plaša sarakste par Latvijas nostāju šīs marionešu valsts atzīšanas jautājumā. Latvijas un Ķīnas attiecības kvalitatīvi jaunā līmenī pacēla 1935. g. noslēgtais savstarpējais draudzības līgums. Atsevišķi diplomātiskās izcelsmes dokumenti liecina arī par mēģinājumiem izveidot saimnieciskos sakarus starp abām valstīm.

Otru grupu, apjoma ziņā lielāko, veido materiāli, kuri saistīti ar Latvijas konsulāro pārstāvju darbību Harbinā un Šanhajā. Konsulu iecelšana šajā pilsētās galvenokārt noteica tas, ka Ziemeļķīnā un Šanhajā atradās liels skaits

Latvijas pilsoņu. Latvijas Valsts vēstures arhīvā atrodama plaša konsulu ziņojumu kolekcija, kā arī sarakste ar viņiem. Konsuli bija svarīgākie informācijas sniedzēji Latvijas iestādēm par apstākļiem Ķīnā. Pirmais konsuls (valdības pārstāvis) Harbinā no 1919. līdz 1922. un Šanhajā no 1922. līdz 1923. gadam bija Eduards Zilgalvis, Ķīnas muitas darbinieks un vietējais latviešu saabiedriskais darbinieks. Viņš arī vēlāk turpināja dzīvot Ķīnā, bet 1947. gadā izceļoja uz ASV (miris 1954. gadā). No 1919. līdz 1920. gadam Latvijas konsuls Šanhajā bija Roberts Valdmanis, banku darbinieks. Viņš 1920. gadā atgriezās Latvijā (miris Rīgā 1932. gadā). Visilgāk, no 1922. gada līdz 1940. gadam goda vicekonsuls un goda konsuls Harbinā bija bijušais Krievijas armijas ģenerālmajors Pēteris Mežaks. Pēc konsulāta lietu nodošanas PSRS ģenerālkonsulātam 1940. gadā, viņš atgriezās Latvijā, tika apcietināts un gāja bojā Vjatkas soda nometnēs 1941. gadā. No 1930. līdz 1932. gadam Šanhajā darbojās Latvijas Ārlietu ministrijas atsūtītais karjeras konsuls Pēteris Rušens. Pēc tam, kad viņš atgriezās Latvijā, Latvijas pilsoņu intereses pārstāvēja Somijas goda konsuli Gustavs Vehemeki un Ville Niskanens. P. Rušenu padomju varas iestādes apcietināja 1946. gadā, bet viņa turpmākais liktenis nav zināms. Jāatzīmē, ka konsulārās pārstāvniecības bija tikai Latvijai, Ķīnai šajā laikā konsulu Latvijā nebija.

Trešajā dokumentu grupā atrodami privātpersonu un sabiedrisko organizāciju dokumenti. Pirmie latvieši Ķīnā konstatējami jau vismaz 20. gadsimta sākumā. Dažādu specialitāšu lietpratēji strādāja gan Ķīnas muitā, gan uz Austrumķīnas dzelzceļa. Latviešu skaits ievērojami pieauga pēc Krievijas Pilsoņu kara, kad bēgot no lieliniekiem, daudzi latvieši devās no Vladivostokas uz Ziemeļķīnu. Vairums no šiem latviešu bēgļiem pakāpeniski laika gaitā repatriējās uz Latviju, daži izceļoja tālāk uz ASV, Austrāliju. 1924. gadā Ķīnā bija apmēram 1200 Latvijas pilsoņu, 1930. gadā – vairs tikai 385 pilsoņi un vēl

apmēram 400–500 latviešu – PSRS un Ķīnas pilsoņu, kuri strādāja uz Ķīnas Austrumu dzelzceļa un PSRS konsulārajās un tirdzniecības pārstāvniecībās. 1931. gadā 138 Latvijas pilsoņi dzīvoja Šanhajā. Konsuls P. Mežaks 1930. gadā rakstīja, ka starp Ķīnas latviešiem ir daudz tādu, kuri krieviskojuši savus uzvārdus, un tikai “satiksmē viens - otrs vārds izdod tos un beigās tie atzīstas, ka ir tīri latvieši un runā tīrā latviešu valodā.” Viņš uzskatīja, ka ir daudz arī latviešu komunistu, kuriem “baltā Latvija, kā tie mīl izteikties, ir kā dadzis acī”. 1940. gadā un vēlāk no Ķīnas izceļoja liela daļa Latvijas pilsoņu. Gan Ziemeļķīnā, gan Šanhajā latvieši dzīvoja lielajās eiropiešu kopienās un ar ķīniešiem viņiem, īpaši krieviskajā Harbinā, bija samērā maz kontaktu. Starp arhīva dokumentiem atrodamas gan privātpersonu vēstules (galvenokārt, lūgumi izsniegt dokumentus un sniegt materiālu atbalstu repatriācijai), gan konsulu pārskati par latviešiem un Latvijas pilsoņiem, viņu skaitu, sociālo stāvokli un darbību.

Samērā lielais latviešu skaits radīja priekšnoteikumus plašai sabiedriskajai darbībai. Jau Krievijas Pilsoņu kara laikā Harbinā izveidojās Latvijas Pašnolemšanās savienības Mandžūrijas nodaļa. Vēl pirms lielajām vēsturiskajām pārmaiņām – 1912. gadā, nodibinājās Harbinas Latviešu biedrība, taču 1922. gadā tā savu darbību pārtrauca Ķīnas administrācijas radīto ierobežojumu dēļ. Līdz pat 1932. gadam, kad biedrības darbību, pēc Japānas agresijas, atļāva Maņdžougo marionešu valdība, vietējie latvieši darbojās starptautiskās Jaunekļu kristīgās savienības (YMCA) ietvaros. Harbinā 20. gados pastāvēja arī latviešu biedrība “Stars” un Latvijas Pilsoņu biedrība, kuras gan apvienoja nelielu biedru skaitu. 20. gados arī Šanhajā izveidojās Latviešu biedrība. 20.–30. gados Harbinā mācītāja Jāņa Drīzuļa vadībā darbojās latviešu evaņģēliski luteriskās baznīcas draudze. Lai gan LVVA fondos nav atrodamas pilnīgas šo organizāciju dokumentu kolekcijas,

tomēr ir iespējams gūt zināmu ieskatu to darbībā gan konsulu ziņojumos, gan biedrību un Latvijas valsts iestāžu sarakstē.

Izstādē ievietotas arī arhīvā atrodošās kartes, kurās atainota Ķīnas vai tās atsevišķu reģionu teritorija. Dokumentu klāstu papildina fotouzņēmumi, kurus konsuls Harbinā P. Mežaks 20. un 30. gados nosūtīja Latvijas Ārlietu ministrijai.

Džao Javei

LVVA dokumenti par Latvijas un Ķīnas tirdzniecības sakariem pirms Otrā pasaules kara

Latvijas un Ķīnas ekonomiskie sakari pagaidām ir neizpētīta tēma. Reti kurš atcerēsies, ka pirms kara Ķīna bija Latvijas lielākā tirdzniecības partnere Āzijā. Pēc Latvijas valsts statistiskās pārvaldes datiem, 1932.gadā tirdzniecības kopapjoms starp Latviju un Āzijas valstīm sastādīja 438.847 latu. Tajā pašā gadā Latvijas tirdzniecības apjoms ar Ķīnu bija 342.382 latu, jeb 78% no kopapjoma.¹

Ieskats pagātnē šā raksta autoram nav pašmērķis. Mēs apzināmies, ka jāmācās no vēstures, jāsalīdzina tā ar tagadni, lai skaidrs, kas no pagātnes pieredzes ir jāatstāj, kas mums jāuzlabo, un kā galu galā izveidot nākotnes perspektīvu.

Latvijas un Ķīnas ekonomiskie un tirdzniecības sakari veidojās galvenokārt starp Latviju un Mandžūriju Ķīnas ziemeļaustrumos, kur kādreiz bija lielāka latviešu kolonija un arī Latvijas vicekonsulāts. Latviešu tirgotāji darbojās arī citās lielākajās Ķīnas pilsētās – Šanhajā, Tiaņdzjiņā, Honkongā (tolaik Lielbritānijas kolonija). Šie sakari sākās 1923.gadā, kad toreizējā Ķīnas valdība atzina Latvijas neatkarību. Tad Latvijas vicekonsulāts Harbinā spēra pirmos soļus, lai iepazīstinātu Maņdzūrijas

tirgotājus ar Latvijas izstrādājumiem. Konsulāta iniciatīva guva panākumus, par ko liecina parauga pasūtījumi Rīgas firmām zivju konservu iegādei.²

Turpmākajos gados Latvijas ražojumi pakāpeniski ieviesās Ķīnas tirgū. Pēc pāris gadiem Rīgas zivju konservi jau bija nostiprinājuši savas pozīcijas Mandžūrijā. Kā rakstīja toreizējais Latvijas konsuls: “Latvijas zivju konservi jau ieguva “pilsoņu tiesības” un [...] tagad nav Harbinā firmas, kurā nebūtu Rīgas zivju konservu”.³

Kopš 1926.gada no Rīgas uz Ķīnu lielā daudzumā veda galošas. Kā kvalitātes, tā arī cenas ziņā tās izturēja konkurenci ar PSRS un Amerikas galošām. Rīgas liķieri šajā gadā arī piedāvāti Mandžūrijas pircējiem, taču lielā akcīzes nodokļa dēļ tirgoties ar liķieriem izrādījās neizdevīgi.⁴ Vērts pieminēt 1927.gadu, kad stipri pieaugot Latvijas uzņēmēju interesi par Mandžūrijas tirgu, griezušies konsulātā pēc attiecīgās informācijas. To skaitā bija arī Rīgas gumijas izstrādājumu rūpnīca “Kvadrāts”. Šis uzņēmums nosūtīja uz Ķīnu aģentu, kurš sekmīgi izplātīja rūpnīcas produkciju Mandžūrijā, Tiaņdzjiņā un Korejā.⁵

Latvijas un Ķīnas uzņēmumu tieši sakari sāka veidoties 20.gadu beigās. Dažreiz tie nesuši zaudējumus vienai vai otrai pusei. 1929.gadā Latvijas vicekonsuls Harbinā piedalījies kā vidutājs trijos šādos projektos. Neraugoties uz neveiksmēm, darījumu skaits pakāpeniski auga. Paplašinoties abu valstu ekonomiskajiem sakariem, 20.gadu nogalē Ķīnas tirgū jau parādījās Rīgas krāsas, papīrs, foto piederumi, finieru izstrādājumi un citas preces.⁶

Var teikt, ka līdz 20.gadu beigām Latvijas un Ķīnas ekonomiski tirdznieciskie sakari no gada uz gadu lēni, bet noteikti paplašinājās.

1931.gada otrajā pusē Japāna okupēja Ķīnas ziemeļaustrumu provinces. Nenoteiktais politiskais stāvoklis, nedrošība, arī agrāk nepiedzīvota apmēra plūdi, dzelzceļa darbības bieža pārtraukšana paralizēja tirdzniecību Mandžūrijā. Izmantojot situāciju, Japānas uzņēmumi pārpludināja Mandžūrijas tirgu ar savām precēm.⁷ Eiropas valstu tirdzniecība strauji sarūk. Vietēji Eiropas uzņēmumi stipri samazināja darbības apjomus, daudzi no tiem bankrotēja. 1932.gadā Latvijas eksports uz Ķīnu sastādīja 163 411 latu, bet 1933.gadā tas samazinājās līdz 55 305 latiem – gandrīz 3

reizes mazāk.⁸ Līdz 1940. gadam Latvijas un Ķīnas ekonomiskie sakari gandrīz bija pārtrūkuši.

Atskatoties abu valstu ekonomisko attiecību īsajā vēsturē un salīdzinot to ar mūsdienām, varam secināt, ka pašlaik tirdzniecības vide abām valstīm ir stipri uzlabojusies.

Kā jau minēts, Latvijas un Ķīnas tirdzniecību stipri ietekmēja starptautiskā situācija, pirmām kārtām Japānas okupācija Mandžūrijā. Šodien, kad starptautiskā situācija daudz labvēlīgāka un neviena no abām valstīm nav spiesta domāt par kara un okupācijas draudiem, ekonomikas attīstība pilnībā atguvusi savu dabisko dominējošo lomu valstu dzīvē. Vārdu sākot, pašreizēja starptautiskā situācija ir labvēlīga abu valstu ekonomisko sakaru paplašināšanai.

Latvijas un Ķīnas ekonomisko sadarbību pirms kara kavēja arī oficiālo diplomātisko attiecību trūkums. Kaut gan 1923.gadā toreizējā Ķīnas valdība bija atzinusi Latvijas neatkarību, dažādu iemeslu dēļ tikai 1936.gadā tika nodibinātas diplomātiskās attiecības. Līdz tam Latvijas konsulāts Harbinā strādāja pusoficiāli un nevarēja sniegt Latvijas uzņēmējiem attiecīgu konsulāro palīdzību. Mandžūrijā atradušās latviešu firmas, piemēram, “Karlson, Zeltiņš & Co” un citas, parasti reģistrējās Anglijas, ASV, Vācijas un citu valstu konsulātos, jo tur tās vajadzības gadījumā varēja atrast zināmu aizsardzību un atbalstu.⁹ Pirms kara Ķīnai nebija savas vēstniecības Rīgā. Ja kāds latviešu uzņēmējs gribēja braukt uz Ķīnu, viņam vispirms bija jābrauc uz Vāciju vai PSRS, lai noformētu vīzu.¹⁰

Latviešu uzņēmējus atbaidīja arī Ķīnas sarežģītais vīzu režīms. Pēc iebraukšanas Ķīnā latviešu pase bija derīga tikai 14 dienas. Šinī laikā iebraucējam bija jāsaņem Ķīnas pase ar uzturēšanās atļauju. 1 vai 2 dienas pirms izbraukšanas šo pasi vajadzēja nomainīt pret dokumentu ar izbraukšanas atļauju. Un katru reizi bija jāmaksā tāda pati summa kā iebraucot.¹¹ Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas šī problēma arī daļēji aktualizējies, taču šoreiz tā izpaudās kā pārāk stingrs vīzu režīms ķīniešu uzņēmējiem Latvijā.

Tāpat kā pirms daudziem desmit gadu, arī šodien jāvērtē ar vienu no galvenajiem šķēršļiem Latvijas un Ķīnas ekonomiskajā sadarbībā - tā ir transporta problēma. Toreiz no Rīgas līdz Harbinai pa jūras ceļu vēstules gāja 40-45 dienas, kravas – vēl lēnāk. Lielie attālumi sadārdzināja Latvijas preces un padarīja tās konkurētspējīgas cenu ziņā. Turklāt sīkie tirgotāji nejutās droši ieguldīt savu naudu precēs, kas nokļūs galapunktā tikai pēc pusgada. Tajā laikā Latvijai nebija savas kuģu flotes. Tirgotājiem nācās iznomāt Eiropas lielvalstu kuģi tirdzniecībai ar Ķīnu. Latvijai bija jācieš zaudējumi arī tādēļ, ka lielvalstis savu pilsoņu izstrādājumiem mēdza pazemināt transporta maksu.¹² Bez jūras ceļa bija vēl dzelzceļa satiksme caur PSRS. Taču ilgu laiku starp Latviju un PSRS nebija nekāda līguma par tranzīta tirdzniecību. PSRS neļāva Latvijas preču tranzītu caur tās teritoriju.¹³ Pašlaik preces iet caurmērā 45 dienas no Latvijas līdz Ķīnai pa jūru, bet pa dzelzceļu – mazāk par 40 dienām, ar lidmašīnu – tikai nedēļu. Attīstītie sakaru līdzekļi un starptautiskā finansu sistēma risina preču un naudas pārvedumu problēmu, kas reiz apgrūtināja Latvijas un Ķīnas ekonomisko sadarbību.

Latvijas un Ķīnas ekonomisko sakaru attīstību traucēja arī Latvijas uzņēmēju intereses trūkums par austrumu tirgu (protams, toreizējais ķīniešu komercijas stāvoklis bija tāds, ka tas nepieļāva pat domu par Ķīnas ienākšanu Latvijas tirgū). Uz šiem apstākļiem norādīja Latvijas konsulāts Harbinā: “Te konsulāts nevar neizrādīt uz latviešu tirgotāju neievēribu attiecībā uz Tālo austrumu tirgu. Bieži pat nopietni pieprasījumi no šejienes paliek bez atbildes. Lielāki uzņēmumi Latvijā tikai mantotu, ja sūtītu uz šejieni savus enerģiskus aģentus ar preču cenām un paraugiem [...]. Tagad Mandžurija pilna ar tādiem aģentiem no Vācijas un tie braukādami no vietas uz vietu dara brīnumus. Arī “Kvadrāts” bija sūtījis šurp savu aģentu, un rezultāts tas, ka Mandžurijā, Tjentsinā [Tiaņdzjiņā], Korejā – visur redzamas viņa galošas”.¹⁴ Par šo “neievēribu” liecina arī tas, ka daudzas Latvijā ražotas preces pārdeva uz Ķīnu nevis latviešu, bet vācu, zviedru, krievu uzņēmēji. 1927.gadā Ķīnas austrumu dzelzceļš

izsludināja konkursu uz 330 preču vagonu iegādi. Viena no PSRS firmām piedāvāja Latvijā izgatavotus vagonus.¹⁵ Arī mūsdienās šāda “neievērtība” vēl zināmā mērā pastāv. Piemēram, pēc Latvijas statistikas gadagrāmatas datiem 1995.gadā Latvijas un Ķīnas tirdzniecības kopapjoms sastādīja 970 tūkstošus latu. Patiesībā tiešās tirdzniecības apjoms nebija tik liels, daļa preču bija nākusi caur trešām valstīm.

LVVA dokumenti palīdz izprast, ka, salīdzinot ar agrāko laiku, Latvijas un Ķīnas tirdzniecība kļuvusi daudz operatīvāka un ienesīgāka. Lai gan 1997.gadā Latvijas tirdzniecības kopapjoms ar Ķīnu bija 4687 tūkstoši latu. Tas nozīmē, ka Ķīna ieņēmusi sesto vietu aiz Kazahstānas, Singapūras, Uzbekistānas, Japānas un Turcijas (mēs salīdzinām tikai Āzijas valstis). Turpretim tirdzniecības apjoma pieauguma ziņā Ķīna starp augšminētajām valstīm ieņēmusi trešo vietu, bet Latvijas eksporta pieauguma ziņā – otro vietu aiz Singapūras.¹⁶ Noslēgumā jāatzīst, ka šie rādītāji ir pārsteidzoši zemi attiecībā pret Ķīnas ekonomisko potenciālu.

Izmantotie dokumenti un materiāli:

1. LVVA, 6824.f., 1.a., 79.l., 74.lpp.
2. LVVA, 2574.f., 2.apr., 426.l., 5.lpp.
3. LVVA, 2574.f., 2.apr., 3205.l., 7.lpp.
4. LVVA, 2574.f., 2.apr., 3205.l., 7.lpp.
5. LVVA, 2574.f., 2.apr., 4788.l., 19.-20.lpp.
6. LVVA, 2574.f., 2.apr., 4788.l., 19.-20.lpp.
7. LVVA, 2574.f., 2.apr., 6537.l., 122.lpp.
8. LVVA, 6824.f., 1.apr., 79.l., 69., 74.lpp.
9. LVVA, 2574.f., 2.apr., 6763.l., 59.lpp.
10. LVVA, 2574.f., 2.apr., 6763.l., 104.lpp.
11. LVVA, 2574.f., 2.apr., 3830.l., 4.lpp.
12. LVVA, 2574.f., 2.apr., 145.l., 115.lpp.; 2574.f., 2.apr., 6835.l., 57.lpp.
13. LVVA, 2574.f., 2.apr., 4416.l., 4.-5.lpp.
14. LVVA, 2574.f., 2.apr., 4788.l., 20.lpp.
15. LVVA, 2574.f., 2.apr., 3884.l., 25.lpp.
16. “Latvijas statistikas gadagrāmata. 1998”.

Ķīna LVVA kartogrāfiskajos materiālos

1. Ķīnas impērijas karte. Vācija, 1847. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 147. l.
2. Mandžūrijas un Korejas karte. M. Siliņa izdevums, 1904. g. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 148. l.
3. Austrumķīnas karte. Vācija, 1907. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 149. l.
4. Austrumāzijas karte. Vācija, 19. gadsimta beigās-20. gadsimta sākums. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 150. l.
5. Mandžūrijas sociālekonomiskā karte. PSRS, 1930. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 161. l.
6. Āzijas karte. P. Mantinieka izdevums, 30. gadi. *LVVA*, 6828. f., 4. apr., 152. l.

Ķīna Latvijas ārpolitikā

1. Ķīnas sūtņa Londonā raksts Latvijas diplomātiskajam pārstāvim Londonā G. Biseniekam par Ķīnas apņemšanos nepieļaut kādai valstij uzņemties Latvijas pilsoņu aizstāvību Ķīnā līdz Latvijas un Ķīnas savstarpējas vienošanās noslēgšanai. 1920. g. 21. jūl. *LVVA*, 2575. f., 1. apr., 256. l., 2., 3. lp.
2. Ķīnas pilnvarotā lietveža Londonā *Chao-Hsin Chu* nota Latvijas pilnvarotajam lietvedim Londonā ar paziņojumu par to, ka Ķīna atzīst Latvijas neatkarību *de iure*. 1923. g. 16. aug. *LVVA*, 2570. f., 3. apr., 1148. l., 176. lp.
3. Ķīnas tirdzniecības uzņēmuma “General Forwarding & Trading Corporation, Ltd.” vadošā darbinieka, latvieša K. Jākobsona raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam V. Sproģim par sojas pupiņu eksportu uz Latviju. 1924. g. 5. janv. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 384. l., 1. lp.

4. Izgriezums no Harbinas angļu laikraksta "The Harbin Daily News", veltīts Latvijas neatkarības 8 gadadienai. 1926. g. 18. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 2326. l., 74. lp.
5. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Latvijas ražojumu paraugu sūtīšanu uz Ķīnu. 1927. g. 26. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3299. l., b. p.
6. Latvijas Finanšu ministrijas Valsts saimniecības departamenta direktora J. Mieža raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļai par tranzīta traucējumiem tirdznieciskajos sakaros ar Ķīnu caur PSRS teritoriju. 1927. g. apr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 4416. l., 1. lp.
7. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Latvijas preču izredzēm Ķīnas tirgū. 1927. g. 4. maijs. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3337. l., 10.–13. lp.
8. Latvijas gumijas rūpniecības a/ s "Quadrat" vadības raksts Ārlietu ministrijai par eksporta grūtībām uz Ķīnu. 1928. g. 1. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3830. l., 6. lp.
9. Mežkopja, bijušā Harbinas iedzīvotāja, P. Delles raksts Latvijas ārlietu ministram par Latvijas saimnieciskajām iespējām, veidojot sadarbību ar Ķīnu un Japānu. 1928. g., 7. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7069. l., 50.–58. lp.
10. Harbinas krievu laikraksta "Zarja" izgriezums par Ķīnas iekšpolitiku. 1928. g. 27. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3839. l., 253. lp.
11. Latvijas goda konsula Šanhajā K. G. Vehemeki pārskats ārlietu ministram par Ķīnas noslēgtajiem starpvalstu līgumiem. 1928. g. 13. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6764. l., b. p.
12. Ķīnas angļu laikraksta "Harbin Daily News" raksta par ārvalstu interesēm Mandžūrijā tulkojums. 1929. g. 14. maijs. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 4731. l., 116., 117. lp.
13. Latvijas Ārlietu ministrijas piezīmes par Latvijas un Ķīnas starpvalstu līgumu tekstu. 1930. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6765. l., b. p.

14. Latvijas armijas štāba priekšnieka pulkveža G. Franča raksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāram H. Albatam par ieroču apmaiņu ar Ķīnu. 1930. g. 17. nov. *LVVA*, 2570. f., 4. apr., 46. l., 35.–36. lp.
15. Latvijas sūtņa Berlīnē O. Voita raksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāram H. Albatam par ieroču apmaiņu ar Ķīnu. 1930. g. 20. dec. *LVVA*, 2570. f., 4. apr., 46. l., 31.–33. lp.
16. Ķīnas importa tarifu saraksts (laikraksta “The Shanghai Times” pielikums). 1930. g. 31. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 226.–228. lp.
17. Latvijas sūtņa Maskavā J. Seska raksts ministru prezidentam un ārlietu ministram K. Ulmanim par iespējamo Ķīnas valdības pārstāvja vizīti Baltijā. 1931. g. 2. jūn. *LVVA*, 2570. f., 1. apr., 378. l., 3. lp.
18. Latvijas Ārlietu ministrijas Administratīvās un protokola nodaļas vadītāja J. Tepfera raksts sūtnim Maskavā J. Seskim par iespējamo Ķīnas valdības pārstāvja vizīti Baltijā. 1931. g. 26. jūn. *LVVA*, 2570. f., 1. apr., 378. l., 2. lp.
19. Latvijas sūtņa Berlīnē O. Voita raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam P. Oliņam par Ķīnas reakciju uz Latvijas paziņojumu par Ķīnas kandidatūras atbalstīšanu Tautu Savienības padomē. 1931. g. 28. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6766. l., b. p.
20. Japānas sūtniecības Rīgā raksts Latvijas Ārlietu ministrijai par Japānas valdības nostāju konfliktā ar Ķīnu. 1931. g. 29. sept. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6538. l., 133., 134. lp.
21. Rietumvalstu laikrakstu izgriezumam par Ķīnas un Japānas militāro konfliktu Mandžūrijā. 1931. g. okt. *LVVA*, 2574. f., 4. apr., 5176. l., b. p.
22. Harbina īsi pirms Maņdžougo neatkarības proklamēšanas. Japānas kavalērija, tanketes un bruņotie automobiļi Harbinas ielās un barikādes pie japāņu iestādēm. 1932. g. 5. febr. Fotouzņēmumi. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6637. l., 46.–50. lp.
23. Maņdžougo valsts proklamēšanas svinības Harbinā fotouzņēmumi. 1932. g. 10. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6803. l., b. p.

24. Maņdžougo valsts Ārlietu ministrijas paziņojums par Maņdžougo valsts izveidošanos. 1932. g. 12. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6308. l., b. p.
25. Maņdžougo valsts ārlietu ministra telegramma Latvijas ārlietu ministram ar paziņojumu par Maņdžougo valsts izveidošanos un vēlēšanos nodibināt diplomātiskās attiecības. 1932. g. 13. marts. *LVVA*, 2574. f., 4. apr., 5176. l., b. p.
26. Ārlietu ministrijas Juridiskās nodaļas vadītāja K. Ducmaņa atzinums Maņdžougo valsts atzīšanas lietā. 1934. g. 13. apr. *LVVA*, 2570. f., 7. apr., 399. l., b. p.
27. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Japānas iespaيدا pieaugumu Mandžūrijā. 1934. g. 22. apr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6624. l., 57.–60. lp.
28. Latvijas sūtņa Londonā K. Zariņa raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam K. Freimanim par Lielbritānijas nostāju Maņdžougo valsts atzīšanas jautājumā. 1934. g. 25. apr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6673. l., 12. lp.
29. Ieraksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāra V. Muntera dienasgrāmatā par sarunām Londonā ar Ķīnas sūtni *Quo Tai Chi* par Ķīnas uzņemšanu Tautu Savienībā un starpvalstu līgumu slēgšanu ar Latviju. 1934. g. 13. sept. *LVVA*, 2630. f., 1. apr., 7. l., 18. lp.
30. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas ekspedīcijai par “Manchoukuo” (Maņdžougo valsts) vai “Manchoutikou” (Maņdžoudigo impērijas) uzrādīšanu sūtījumu adresēs “Chine” (Ķīna) vietā. 1934. g. 23. okt. *LVVA*, 2570. f., 3. apr., 959. l., 27. lp.
31. Latvijas sūtņa Londonā K. Zariņa raksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāram V. Munteram par draudzības līguma noslēgšanu ar Ķīnu. 1935. g. 7. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6767. l., 1., 2. lp.
32. Latvijas un Ķīnas Draudzības līgums. 1936. g. 25. jūn. *LVVA*, 2570. f., 3. apr., 303. l., 1.–24. lp.

33. Latvijas sūtņa Londonā K. Zariņa raksts Ārlietu ministrijas Administratīvās un protokola nodaļas vadītājam V. Olavam par draudzības līguma ratifikāciju un apmaiņu ar ordeņiem. 1936. g. 1. sept. *LVVA*, 2574. g., 2. apr., 6768. l., b. p.
34. Latvijas sūtņa Vašingtonā A. Bīlmaņa raksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāra v. p. i. J. Tepferam par Ķīnas un Japānas militāro konfliktu. 1937. g. 7. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7078. l., 26.–29. lp.
35. Starptautiskā Sarkanā Krusta cirkulārs par Ķīnas un Japānas konfliktu. 1937. g. 6. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6881. l., 28.–36. lp.
36. Latvijas sūtņa Kauņā L. Sējas raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam J. Filholdam par iecerēto Lietuvas konsula iecelšanu Harbinā un tās sekām Maņdžougo atzīšanas jautājumā. 1939. g. 20. martā. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6952. l., 7. lp.

Latvijas konsulārās pārstāvniecības Ķīnā

1. Latvijas konsula Harbinā E. Zilgalvja dienesta apr. 20. gadu sākums. *LVVA*, 2570. f., 14. apr., 1370. l., 55., 56. lp.
2. Latvijas konsula Harbinā E. Zilgalvja raksts Pagaidu valdības pārstāvim Šanhajā R. Valdmanim par konsulārās darbības apstākļiem. 1920. g. 28. apr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 11. l., 73. lp.
3. Latvijas Pagaidu valdības pārstāvja Šanhajā sekretāra J. Ģērmaņa apstiprinājums par E. Zilgalvja, Pagaidu valdības pārstāvja, pilnvaru saņemšanu. 1920. g. 12. jūl. *LVVA*, 2570. f., 2. apr., 80. l., 24. lp.
4. Latvijas Pagaidu valdības pārstāvja Harbinā E. Zilgalvja raksts Latvijas Informācijas biroja priekšniekam Londonā par informatīvo materiālu sūtīšanu. 1920. g. 7. aug. *LVVA*, 2575. f., 1. apr., 422. l., b. p.
5. Latvijas Pagaidu valdības pārstāvja Harbinā E. Zilgalvja raksts ārlietu ministram Z. Meierovicam par pārstāvniecības statusu un darbības izredzēm. 1920. g. 30. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 66. l., 6. lp.
6. Latvijas konsulāta Šanhajā arhīva dokumentu saraksts 1919.–1921. g. *LVVA*, 2570. f., 5. apr., 179. l., 3., 4. lp.

7. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka dienesta apr.. 20. gadi. *LVVA*, 2570. f., 14. apr., 996. l., 1.–3. lp.
8. Latvijas vicekonsula Harbinā P. Mežaka pārskats par vicekonsulāta darbību 1923. g. 1924. g. 17. janv. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 426. l., 1.–5. lp.
9. Latvijas vicekonsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Politiski-ekonomiskā departamenta direktoram V. Šūmanim par ķīniešu izturēšanos pret eiropiešiem. 1924. g. 29. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 274. l., 12.–15. lp.
10. Somijas konsula Šanhajā un Latvijas goda konsula amata kandidāta K. G. Vehemeki raksts Latvijas sūtnim Helsinkos K. Zariņam par saimnieciskajiem apstākļiem Ķīnā un vēlēšanos pārstāvēt Latviju Šanhajā. 1924. g. 15. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 906. l., 2.–5. lp.
11. Latvijas vicekonsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijai par PSRS pilsoņu reģistrāciju. 1924. g. 1. okt. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 274. l., 29.–31. lp.
12. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijai par Latvijas pilsoņu apstākļiem Ķīnā un konsulāta darbību. 1927. g. 22. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3205. l., 18.–26. lp.
13. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par 18. novembra svētku svinēšanu Harbinā. 1927. g. 21. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3331. l., 3. lp.
14. Latvijas konsulāta Harbinā 1927. g. pārskats par konsulārajiem ienākumiem. 1928. g. 2. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3476. l., 12. lp.
15. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijai par iekšpolitiskajiem apstākļiem Ķīnā un konsulāta darbību. 1930. g. 7. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 4788. l., 1.–11. lp.
16. Latvijas konsula Šanhajā P. Rušena raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam P. Oliņam par saimnieciskās sadarbības iespējām ar Ķīnu. 1931. g. 14. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 201., 202. lp.

17. Latvijas konsula Šanhajā P. Rušena raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam P. Oliņam. 1931. g. 14. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 189. lp.
18. Latvijas konsulāta ēka Harbinā. 1932. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6637. l., 61., 62. lp.
19. Latvijas sūtņa Londonā K. Zariņa raksts Ārlietu ministrijas Administratīvi-juridiskā departamenta direktoram L. Sējam par Lielbritānijas eventuālo uzņemšanos aizstāvēt Latvijas intereses Ķīnā. 1933. g. 19. sept. *LVVA*, 2574. f., 4. apr., 5539. l., 1., 2. lp.
20. Pārskats par konsulāta Šanhajā darbību 1936. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6835. l., 30., 31. lp.
21. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Administratīvi-juridiskajam departamentam par ārzemnieku tiesisko stāvokli Maņdžougo valstī. 1936. g. 2. jūl. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6760. l., 45., 46. lp.
22. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par notikumiem Ziemeļķīnā un Šanhajā. 1937. g. 26. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6823. l., 25.–27. lp.
23. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par 18. novembra svinībām Harbinā. 1937. g. 24. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6823. l., 1., 2. lp.
24. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par skolu reformu Maņdžougo valstī un tās iespaidu uz Latvijas pilsoņiem. 1938. g. 19. maijs. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6879. l., 32., 33. lp.
25. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam J. Filholdam par Maņdžougo valsts attiecībām ar ārvalstīm. 1938. g. 8. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6879. l., 14., 15. lp.

26. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par ārzemnieku reģistrācijas kārtību Ziemeļķīnā. 1938. g. 22. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6879. l., 1.–3. lp.
27. Baltijas valstu konsuli un baltiešu sabiedriskie darbinieki Jaunā gada svinībās Igaunijas konsulāta telpās Harbinā. No kreisās: Lietuvas Pilsoņu biedrības valdes loceklis J. T. Živatovskis, latviešu draudzes mācītājs J. Drīzulis, Lietuvas konsulāta sekretārs V. K. Novickis, Latvijas konsuls P. Mežaks, Igaunijas konsuls A. M. Lehmiss, Latvijas Pilsoņu biedrības priekšnieks J. Ēķis, Lietuvas Pilsoņu biedrības priekšnieks V. Jankevičs, Igaunijas Pilsoņu biedrības priekšnieks A. Revalds, Igaunijas konsulāta sekretārs R. J. Ramma. 1939. g. 2. janv. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6950. l., 3. lp.
28. Konsulārie pārstāvji pie mielasta galda, Harbinā viesojoties Latvijas goda konsulam Šanhajā V. Niskanenam. No kreisās: Igaunijas konsula A. M. Lehmiss, V. Niskanens, Niskanena kundze, Latvijas Pilsoņu biedrības priekšnieks J. Ēķis, Igaunijas Pilsoņu biedrības priekšnieks R. J. Ramma, latviešu draudzes mācītājs J. Drīzulis, Lietuvas Pilsoņu biedrības priekšnieks V. Jankevičs. 1939. g. 21. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6950. l., 23. lp.
29. Latvijas PSR ārlietu ministra v. i. A. Kirhenšteina raksts konsulātam Harbinā par konsulāro pārstāvību darbības izbeigšanu. 1940. g. 14. aug. *LVVA*, 2570. f., 4. apr., 78. l., 5. lp.
30. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka telegramma valsts un ministru prezidentam A. Kirhenšteinam par konsulāta arhīva un īpašuma nodošanu PSRS ģenerālkonsulam. 1940. g. 17. aug. *LVVA*, 2570. f., 4. apr., 78. l., 4. lp.
31. Latvijas PSR tieslietu tautas komisāra un Ārlietu ministrijas likvidatora A. Jablonska pavēle par piemaksas izmaksāšanu sekretāra konsulātā Harbinā algošanai. 1940. g. 18. dec. *LVVA*, 2570. f., 4. apr., 78. l., 1a. lp.

Latviešu sabiedriskās organizācijas Harbinā un Šanhajā

1. Latvju kultūras veicināšanas un palīdzības biedrības “Latvjiem ārzemēs” veidots saraksts ar latviešu koloniju un atsevišķu personu adresēm Harbinā. 20. gadi. *LVVA*, 2376. f., 1. apr., 7. l., 1.–4. lp.
2. Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Ķīnas nodaļas valdes priekšnieka K. Baumaņa raksts Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāram H. Albatam par Latvijas konsula nomaiņu Harbinā. 1923. g. 2. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 146. l., 51.–54. lp.
3. Harbinas Latviešu izglītības pulciņa “Stars” priekšnieka K. Bērziņa raksts Latvju kultūras veicināšanas un palīdzības biedrībai Latvji ārzemēs par darbības apstākļiem. 1924. g. 17. dec. *LVVA*, 2376. f., 1. apr., 9. l., 27. lp.
4. Latvju kultūras veicināšanas un palīdzības biedrības “Latvjiem ārzemēs” priekšsēdētāja V. Jākobsona raksts Harbinas Latviešu biedrības priekšsēdētājam K. Jākobsonam par biedrības darbību. 1925. g. 22. marts. *LVVA*, 2376. f., 1. apr., 10. l., 31. lp.
5. Latviešu izglītības pulciņa “Stars” vadības raksts Latvju kultūras veicināšanas un palīdzības biedrībai “Latvjiem ārzemēs” par savstarpējo sakaru izveidošanu. 1924. g. 17. dec. *LVVA*, 2376. f., 1. apr., 9. l., 27. lp.
6. Šanhajas Latviešu biedrības priekšnieka E. Zilgalvja raksts Latvijas ārlietu ministram par biedrības darbības apstākļiem. 1928. g. 18. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 3883. l., 28.–30. lp.
7. Latviešu ev. lut. draudzes Harbinā mācītāja J. Drīzuļa raksts Latvijas konsulam Harbinā P. Mežakam par draudzes lēmumu griezties pie Latvijas ev. lut. baznīcas virsvaldes apstiprināšanai un reģistrācijai. 1932. g. 5. jūl. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6637. l., 15. lp.
8. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļai par Latviešu ev. lut. draudzes Harbinā apstiprināšanu un reģistrēšanu. 1932. g. 12. jūl. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6637. l., 13. lp.

9. Šanhajas Latviešu biedrības priekšnieka P. Zālīša lūgums Latvijas ārlietu ministram V. Salnajam par latviešu laikrakstu sūtīšanu. 1933. g. 18. marts. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 9. lp.*
10. Latvijas Pilsoņu biedrības priekšnieka J. Ēķa aicinājums Latvijas pilsoņiem piedalīties ziedošanā Brīvības pieminekļa pabeigšanai Rīgā. 1934. g. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6624. l., 24. lp.*
11. Latvijas konsula Harbinā raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļai par Harbinas Latviešu biedrības darbību. 1934. g. 25. aug. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6624. l., 42., 43. lp.*
12. Latvijas Pilsoņu biedrības Harbinā priekšnieka J. Ēķa raksts Ministru prezidentam K. Ulmanim par biedrības darbības apstākļiem un iecerēm. 1934. g. 6. sept. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6672. l., b. p.*
13. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Harbinas ev. lut. draudzes latviešu, igauņu un vācu dāmu komitejas apvienotā saviesīgā vakara norisi. 1935. g. 16. maijs. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6672. l., b. p.*
14. Harbinas Latviešu biedrības ielūgums uz saviesīgo vakaru. 1935. g. nov. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6672. l., b. p.*
15. Latvijas Pilsoņu biedrības Harbinā priekšnieka J. Ēķa raksts konsulam Harbinā P. Mežakam ar ziņām par biedrības darbību un sastāvu. 1937. g. 18. febr. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 6823. l., 60. lp.*
16. Pārskats par Harbinas Latviešu biedrības darbību 1939. g. 1940. g. 3. marts. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 7023. l., 6.–8. lp.*
17. Pārskats par Harbinas latviešu biedrības 1939. g. ienākumiem, izdevumiem un mantisko stāvokli. 1940. g. *LVVA, 2574. f., 2. apr., 7023. l., 10.–12. lp.*

Latvijas pilsoņi un latvieši Ķīnā

1. Latvijas Pagaidu valdības pārstāvja Šanhajā R. Valdmaņa raksts diplomātiskajam pārstāvim Londonā G. Biseniekam par Latvijas pilsoņu statusu Ķīnā. 1919. g. 23. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 12. l., 35. lp.
2. Latvijas Pagaidu valdības pārstāvja v. p. i. V. Krušula raksts Ārlietu ministrijas Administratīvi-juridiskā departamenta direktoram par M. Gutmana vēlēšanos pāriet Latvijas pilsonībā. 1921. g. 30. sept. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 65. l., 131. lp.
3. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Administratīvi-juridiskajam departamentam par latviešu bēgļu reevakuāciju no Ķīnas caur PSRS. 1923. g. 27. janv. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 427. l., 26. lp.
4. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Latvijas pilsoņu iespējām atgriezties dzimtenē. 1923. g. 11. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 145. l., 114. lp.
5. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par laupīšanā apsūdzēto un Harbinas cietumā ievietoto latvieti R. Matcatu. 1925. g. 7. maijā. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 1832. l., 2. lp.
6. Latvijas Kara tiesas locekļa pulkveža-leitnanta P. Bluķa raksts Latvijas ārlietu ministram par P. Bluķa brāļa, bijušā Krievijas armijas pulkveža, nogalināšanu Ķīnā. 1925. g. 22. sept. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 2079. l., b. p.
7. Latviešu tautības kuģa kapteiņa J. Mailīša raksts Šanhajas ostas priekšniekam par tālbraucēja kapteiņa diploma nozaudēšanu. 1926. g. 1. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 2688. l., 27. lp.
8. Mācītāja un ģimnāzijas direktora Harbinā J. Drīzuļa raksts Latvijas sūtnim Tallinā J. Seskim par Harbinas latviešu noskaņojumu. 1927. g. 13. dec. *LVVA*, 2575. f., 8. apr., 103. l., 2. lp.
9. Latvijas konsulāta Harbinā sastādītais Tientsinā mirušo iespējamo Latvijas pilsoņu saraksts. 1929. g. 10. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 4359. l., 3. lp.

10. Latviešu saraksts Ķīnā (izņemot Mandžūriju). 1930. g. 27. nov. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 5478. l., 3., 4. lp.
11. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par Eiropas valstu pilsoņu skaitu Harbinā. 1929. g. 28. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 5058. l., 2. lp.
12. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļai par divu Latvijas pilsoņu – nespējnieču iespējamo pārvešanu uz Latviju. 1930. g. 20. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 5472. l., 2. lp.
13. Latvijas konsula Harbinā raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam par latviešu bēgļiem no Piejūras un Amūras apgabala Krievijā uz Ķīnu. 1930. g. 3. apr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 5883. l., 242. lp.
14. Latvijas konsula P. Rušena pārskats par Latvijas pilsoņu skaitu un nodarbošanos Šanhajā un Harbinā. 1931. g. 28. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 109., 110. lp.
15. Tientsinas (tag. Tjandziņas) iedzīvotāja, latvieša P. Mirkša vēstule Latvijas konsulam Šanhajā P. Rušenam par repatriācijas iespējām uz Latviju. 1932. g. 6. marts. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6542. l., 25. lp.
16. Plūdos cietušās Harbinas fotouzņēmumi. 1932. g. aug. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6308. l., b. p.
17. Latvijas pilsoņu – tirgotāju saraksts Šanhajā. 1937. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6835. l., 6. lp.
18. Latvijas pilsoņu saraksts Šanhajā. 1937. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6835. l., 32.–34. lp.
19. Latvijas pilsoņu Šanhajā saraksts ar atzīmēm par viņu nodarbošanās. 1937. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6835. l., 35. lp.
20. Latvijas pilsoņu – repatriantu saraksts Harbinā. 1937. g. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7043. l., 233., 234. lp.

21. Latvijas Pilsoņu biedrības Harbinā priekšnieka J. Ēķa raksts Ārlietu ministrijai par Latvijas pilsoņu reevakuāciju. 1938. g. sept. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7034. l., 20., 21. lp.
22. Latvijas Pilsoņu biedrības Harbinā priekšnieka J. Ēķa raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas vadītājam J. Filholdam par latviešu reevakuāciju no Ķīnas. 1938. g. 10. dec. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6879. l., 8. lp.
23. Izgriezumus no Ķīnas angļu laikraksta "The Shanghai Times" par 15. maija svinībām Šanhajā. 1939. g. 17. maijs. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6949. l., b. p.
24. Ķīnas latvieša Ā. Pupura lūgums Latvijas konsulam Harbinā P. Mežakam sagādāt līdzekļus Ā. Pupura un viņa ģimenes repatriācijai uz Latviju. 1937. g. 23. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 6951. l., b. p.
25. Latvijas konsula Harbinā P. Mežaka raksts Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļai par Harbinas latvietes A. Šmites iespējām repatriēties uz Latviju. 1940. g. 7. febr. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7044. l., 4. lp.
26. Latviešu tautības repatriantu saraksts, kuriem braukšanai nepieciešami pazemināti tarifi uz dzelzceļa. 1940. g. 7. jūn. *LVVA*, 2574. f., 2. apr., 7023. l., 18. lp.